

ГОЛОС ІЗ ОКОПІВ: ЧОМУ МІЛІТАРНА ЛІТЕРАТУРА СТАЄ НОВОЮ КЛАСИКОЮ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

7 грудня 2025 р. у Києво-Печерському лиціє № 171 «Лідер» відбулася подія, що виходить за межі звичайного уроку літератури. Зустріч із науковцями НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка – доктором філологічних наук, професором Миколою Васьківим і молодшим науковим співробітником Юліаною Шинкарик – відкрила учням світ сучасної мілітарної прози та поезії – творів, що пишуться не в тиші кабінетів, а на межі життя і смерті.

Сьогодні ми є свідками унікального явища. Сучасна українська література переживає період, який фахівці вже називають народженням нової класики. На зміну дистанційованим роздумам приходиться те, що М. Васьків окреслив як літературу прямої дії. Це тексти, створені в бліндажах та під час коротких пауз між боями. Головна особливість цього літературного пласта – фактичне стирання межі між автором і героєм. Це голос тут і зараз, де щирість є абсолютною, а слово

стає формою виживання та свідченням для майбутніх поколінь.

Центральною темою лекції став емоційний портрет сучасного захисника. Герой

мілітарної літератури часто перебуває у стані внутрішнього конфлікту, особливо під час повернення в тил. Відчуття, що війни ніби й немає, створює психологічну прірву між фронтовим досвідом та мирним життям міста. Професор М. Васьків звернув увагу на глибокий філософський і духовний складник цих текстів. У книзі Артура Дроня «Гемінгвей нічого не знає» війна постає

Ліцензія Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

іспитом на людяність, де Бог перебуває поруч із воїном. Герой розмірковує про війну, яка «наша», особлива: це не просто безглузда м'ясорубка, якою вона постає в Гемінгвея, Барбюса, Ремарка, Воннегута й інших класиків світової літератури; з українського боку це передусім справедлива війна. Це свідчить про глибоку віру в перемогу як Божу справедливість, яка стає опорою перед обличчям смерті (як і у персонажів поета Максима Кривоцького «Далі»).

Богдан Томенчук у збірці «Вишійте, мамо, бронжилет» використовує символізм української культури. Герой його творів поєднує мілітарний захист (бронжилет) із оберегом (вишиванка). Завершення збірки віршем «Отче наш...» із потужним акцентом на слові «ВІРУЮ» остаточно утверджує ідею незламності та нерозривного зв'язку з національним кодом. Поєднуючи військову броню з енергетикою предків, Б. Томенчук

створює потужний символ духовної нездоланності українців.

Однією з ключових тем, порушених М. Васьківим, є емоційний стан військових. Герой мілітарної прози та поезії часто зображений у стані внутрішнього конфлікту, особливо коли повертається у відпустку. Його вражає відчуття, що в тилу «ніби війни і нема», що створює прірву між його фронтовим досвідом та мирним життям. Павло Казарін, цитований М. Васьківим, підкреслює реальність того, що не всі чоловіки призовного віку беруть участь у війні, що лише поглиблює тему розділення досвіду між тими, хто воює, і тими, хто в тилу. Цей герой живе в абсолютному світі, де лейтмотивом стає виживання (як у романі Павла («Паштета») Білянського «Битись не можна відступити»), а страх – це не відсутність, а те, що «пересильють».

На зустрічі також було акцентовано увагу на поезії жінок, які пишуть про

війну. Зокрема, на твори Ярини Черногуз, яка описує біль втрати, коли коханий загинув на фронті й вона мріє про возз'єднання з ним у потойбіччі, але перед цим мусить до кінця звершувати своє екзистенційно-патріотичне покликання. До того ж М. Васьків означив, що збірка «Мотанка» містить історії, написані жінками, підкреслюючи, що «жінки і чоловіки пишуть по-різному».

Вивчення творів Артема Чеха, Артура Дроня, Ярини Черногуз та інших авторів-воїнів – це не просто освітнє завдання, а питання національного виживання. По-перше, це допомагає подолати емоційну прірву, адже школа має стати містком між фронтом і тилом, де учні вчать емпатії та усвідомлюють цінність власної безпеки. По-друге, це сприяє формуванню справжніх рольових моделей, де герої – реальні люди зі страхами й болем, які вчать мужності діяти всупереч обставинам. По-третє, така література пропонує живу мову та актуальність, рефлексуючи над подіями сьогодення та стаючи інструментом пізнання світу. По-четверте, це шлях збереження національної пам'яті через твори загиблих авторів, як-от Максима Кривцова чи Володимира Вакуленка. Нарешті, ці тексти слугують духовним орієнтиром, допомагаючи молоді знаходити відповіді на складні питання про добро, зло та сенс буття. Мілітарна література, збагачена іменами як ветеранів, так і нових зірок (Павло Вишебаба, Євгенія Кузнецова), являє собою безцінний корпус текстів. Її герої – це справжні воїни, які фіксують реальність, де «земля на передовій нічим

не відрізняється від тієї, яка в тилу», але досвід і випробування перетворюють їх на свідків та символи феномену «українці – сильні воїни».

Під час зустрічі було представлено антологію «Фронтмени», яка об'єднує знакових авторів сучасності. Андрій Гуменюк, відомий як Кельт, у книзі «Африка» створює образ героя з багаторічним досвідом війни. Артем Чех у «Точці нуля» фіксує побут та найтонші порухи людської душі. Андрій Кириченко у збірці «Домбейко» представляє лейтмотив війни як гри з елементами містики. Володимир Вакуленко у щоденнику «Я перетворююсь» залишив свідчення про буття в окупації та незламну патріотичну позицію. Ілля Чернілевський через поезію ідентичності розкрив шлях героя, який свідомо обирає український культурний світ.

Зустріч із М. Васьківим і Ю. Шинкарик дала ліцеїстам можливість зрозуміти: мілітарна література – це живий літопис нашої незламності. Вона доводить, що ми не лише вміємо захищатися фізично, а й здатні осмислювати свій травматичний досвід через високу культуру. Для вчителів це шанс виховати покоління свідомих громадян, а для учнів – можливість почути голос справжньої України, яка виборює своє майбутнє не лише зброєю, а й словом.

Юліана ШИНКАРИК

orcid.org/0000-0002-1629-5910
молодший науковий співробітник
НДІ українознавства
КНУ імені Тараса Шевченка